

בין ביירות לטהרן: תוכנית פעולה לפירוק חיזבאללה מנשקו

ד"ר יוסי מנשרוף

הלווייה לאנשי חיזבאללה בדרום לבנון, יוני 2025 (apps media production / Shutterstock)

עיקרי הדברים

- מאז הפסקת האש עם ישראל בנובמבר 2024 נמצא חיזבאללה במשבר חסר תקדים – לנוכח המשך המתקפות הצבאיות מצד ישראל, הלחץ הכלכלי האמריקאי, והיחלשות בזירה הפוליטית הלבנונית.
- לישראל, לארה"ב ולמדינה הלבנונית נפתח בשל כך חלון הזדמנויות לפעול נגד חיזבאללה, תוך ניצול השבר שנוצר ביחסי הארגון עם איראן בעקבות חיסול נסראללה.
- למרות הפגיעה הקשה, חיזבאללה שומר על תמיכה כמעט מוחלטת בקרב העדה השיעית בלבנון בזכות שנים של השקעה איראנית, מערכת סעד כלכלית, וחינוך אידיאולוגי עמוק.

- הלחצים הפוליטיים והכלכליים על חיזבאללה להתפרק מנשקו אינם מספקים: יש לגבש תוכנית אסטרטגית מקיפה יחד עם הממשל האמריקאי ובשיתוף ממשלת לבנון כדי לקטוע את ההשפעה העמוקה של חיזבאללה בחסות איראן בעדה השיעית בלבנון.
- מרכיב מכריע בערעור מעמד חיזבאללה הוא הקמת תשתית אזרחית וחברתית חלופית לשיעים – בתחומי רווחה, חינוך, בריאות, ופיננסים – על ידי ארה"ב.

מבוא

למשבר ההיסטורי שפוקד את חיזבאללה מאז הפסקת האש עם ישראל בנובמבר 2024 נוספה בתקופה האחרונה מסכת לחצים מקיפה נגד הארגון בתחומים קריטיים להמשך תפקודו. בפן הצבאי, ישראל מקיימת נגדו רדיפה מתמשכת שמתבטאת בסיכולים על בסיס כמעט יומיומי של פעיליו, כולל מכוח רדואן, הסיירת המובחרת של הארגון. התקיפות כוללות גם תשתיות חשובות של הארגון, בדגש על בסיסי ייצור טילים מדויקים.

בפן הכלכלי, ארה"ב מרחיבה את הסנקציות נגד המערך הפיננסי של חיזבאללה, כדי להקשות על הארגון בניסיונו לשקם את בסיסו החברתי שנפגע במלחמה, ולממן את חידוש כוחו. בפן הפוליטי, המדינה הלבנונית התחזקה כתוצאה ישירה מהיחלשותו המשמעותית של הארגון. לפיכך, ראשי המדינה לוחצים לפרק את הארגון מנשק, ולשלול את הדומיננטיות המזיקה שלו במדינה בתחומים רבים. בלחץ ממשל טראמפ, הבנק המרכזי של לבנון אסר על מוסדות פיננסיים בלבנון לסחור עם מוסד קרד אל-חסן, הנחשב לעורק הכלכלי של חיזבאללה בלבנון.

ניתן לזהות שני זרזים חשובים למוטיבציה של מדינת לבנון לפעול לפירוז חיזבאללה מנשק. ראשית, כפי שניכר מהצהרות נשיא לבנון ג'וזף עון וראש ממשלתה נוואף סלאם, לבנון מעוניינת לנתק עצמה מכבלי הכיבוש האיראני, שסחף את לבנון למערבולת ביטחונית, חברתית וכלכלית במשך עשרות שנים. שנית, ארה"ב מתנה את הסיוע הכלכלי המקיף שלבנון כמהה לו לשם שיקומה, בפירוז חיזבאללה. בימים האחרונים ניסתה ממשלת לבנון לקדם מול ממשל טראמפ התניה שלפיה פירוק חיזבאללה מנשק יתבצע לאחר נסיגה ישראלית מחמשת המוצבים של ישראל בגבול לבנון. נראה שהמהלך נועד לשכנע את חיזבאללה שנשקו אינו נחוץ יותר, אולם ממשל טראמפ סירב להצעה.

חיזבאללה אמנם ממשיך לדבוק בסיסמה "הצבא, העם וההתנגדות", כפי [שהדגיש](#) למשל מזכ"ל הארגון, נעים קאסם, בנאומו ביום השנה לנסיגת צה"ל מלבנון (24 במאי 2025), אך ראש הממשלה סלאם דוחה זאת. ב-21 במרץ 2025 [הצהיר](#) סלאם כי "המשוואה של צבא-עם-ההתנגדות הפכה לנחלת העבר", ודרש שרק למדינה תהיה שליטה על הנשק.

ההקשר הישראלי הישיר

המגעים בין ממשלת לבנון לחיזבאללה בנוגע לפירוקו מנשק אינם נושאים בינתיים פרי. לעומת זאת, ישראל כבר קוצרת תועלת ישירה מהיחלשות חיזבאללה ומהלחצים הפנימיים נגדו. ראשית, חיזבאללה לא נחלץ לעזרת איראן במבצע "עם כלביא", שבו ספגה טהראן מהלומה צבאית חסרת

תקדים מישראל, וגולת הכותרת של המשטר, תוכנית הגרעין, הותקפה. נראה שחיזבאללה בראשות נעים קאסם הוא ארגון שונה לחלוטין מחיזבאללה כפי שהיה תחת נסראללה.

למרות הקשר המובהק שלו לטהראן, חיזבאללה הנוכחי זקוק באופן קריטי לתקופת שיקום והתעצמות. בנוסף, לאור חיסול צמרת הפיקוד של הארגון, בדגש על נסראללה, מערכת היחסים האינטימית שרווחה בין איראן לחיזבאללה נפגעה קשות. אמנם, מיד לאחר מינוי קאסם למזכ"ל חיזבאללה מינהו מנהיג איראן עלי חמנאי לנציגו בלבנון. אגודת המרצים בסמינרים הדתיים בקום, הזרוע הראשית של המשטר האיראני בממסד הדתי באיראן, אף פירסמה איגרת ברכה לקאסם לרגל מינויו. עם זאת, למרות הביקורים השונים שקיים קאסם באיראן במהלך השנים, ניכר שהמרכיב הפרסונלי ביחסי איראן-חיזבאללה עובר גם הוא טלטלה דרמטית במסגרת המשבר חסר התקדים שחוזה הארגון בעקבות המפלה שספג מישראל.

בנאומו המקוון בכנס בסמינרים הדתיים בקום ב-7 במאי 2025 הצהיר קאסם שחיזבאללה בלבנון הוא "המשך האסכולה שנוסדה על ידי מייסד הסמינרים הדתיים בקום, עבד אל-כרים האאירי-יזדי (מת ב-1937 לאחר שהקים מחדש את הסמינרים בקום ב-1922) והפכה לגלובלית על ידי האימאם חומייני". בראייה עתידית, תוך סילוף תפקודו הכושל של חיזבאללה במלחמתו נגד ישראל, הוסיף קאסם: "לוחמינו הם מיתוסים. אפילו 75 אלף חיילים ישראלים לא הצליחו להתקדם מול כוחות חיזבאללה בדרום לבנון. כיום, למרות התמיכה המלאה של ארצות הברית בתל אביב, המשטר הישראלי אינו מסוגל להשמיד את ההתנגדות. נמשיך בדרכנו להשגת מטרותינו".

עם זאת, קאסם מוסיף להכתיב מדיניות של הבלגה והכלה למול המתקפות הישראליות המתמשכות נגד חיזבאללה, שמתקיימות מדרום ומצפון לליטאני ושבמסגרתן סוכלו מאז החלה הפסקת האש 136 מחבלים ובסיסים לייצור טילים מדויקים בעומק לבנון (לפי נתונים של מרכז "עלמא", נכון ל-3 באוגוסט). חיזבאללה בראשות קאסם גם מכיל את הכיבוש הנמשך של חמש עמדות אסטרטגיות שולטות בצד הלבנוני לאורך הגבול, שבהן הקים צה"ל מוצבים.

מעמד חיזבאללה בקרב הבסיס החברתי

בסקר של פרויקט Arab Barometer הנחשב למקור מרכזי לנתוני דעת קהל בעולם הערבי, שפורסם בספטמבר 2024, הביעו 85 אחוזים מבני העדה השיעית בלבנון אמון רב בארגון. הסקר נערך ערב חיסול נסראללה ולאחר סיכולם של שורה ארוכה של בכירי הארגון. תוצאות הסקר הפגינו הלימה עם סקר שערך מכון וושינגטון בלבנון בשלהי 2023, ולפיו 89 אחוזים מהשיעים מחזיקים בדעה חיובית כלפי חיזבאללה. מתוצאות סקרים קודמים שביצע מכון וושינגטון בלבנון, נראה שלמרות המלחמה, חיזבאללה הידק את אחיזתו בקרב השיעה הלבנונית.

סקר מ-2017 מצא ש-83 אחוזים מהשיעים מחזיקים בדעה חיובית מאוד לגבי חיזבאללה. ב-2018 ירדה התמיכה ל-77 אחוזים, וב-2019 – לכ-75 אחוזים. בהתאם לכך, בבחירות המוניציפליות בלבנון שהתקיימו במאי 2025, הצליח חיזבאללה לבסס שליטה מלאה במחוזות השיעים (בדרום המדינה, בבעלב ובבירות) באמצעות בריתות פוליטיות (בדגש על אמ"ל), ובכך צלח את המבחן הפוליטי הראשון בעידן נעים קאסם. התוצאות שיקפו את האחיזה הנמשכת של חיזבאללה בקהל השיעי, שהצביע עבורו בין אם מתוך מניעים אידיאולוגיים ובין אם מתוך התלות הכלכלית בארגון.

נראה לפיכך, שבהיעדר חלופה ולאור התלות הכלכלית של האוכלוסייה השיעית במערך הדעוה של חיזבאללה, ולנוכח המאמץ האינדוקטרינרי רב השנים שבוצע בחסות איראן בקרב העדה, הרוב המכריע של השיעים נותר נאמן לחיזבאללה. כדי לפגוע בכוחו ובמעמדו של חיזבאללה, דרושה תוכנית אסטרטגית מקיפה מצד שלושת הגורמים שמעוניינים במפלתו: המדינה הלבנונית, ממשל טראמפ וישראל, גם אם זו לא תבוצע תוך שת"פ ביניהם.

במסגרת זאת, על ממשל טראמפ לאמץ ראייה אסטרטגית ארוכת טווח, שתוכל להתמודד עם ההשקעה רבת השנים של איראן בלבנון. המאמץ האינטנסיבי שמרכז ממשל טראמפ באמצעות שליחו, טום בראק, כדי לקצור הצלחה מהירה מול חיזבאללה, מסמל השקפה קצרת טווח ושאיפה לקצור הישגים בטווח הזמן המידי. ואולם, כדי לאתגר את ההשפעה הפוליטית והחברתית הרבה של חיזבאללה בקרב השיעים בלבנון, בחסות איראנית, יש להקים "מערך דעוה" מתחרה לתשתית הרחבה של מוסדות הדעוה של חיזבאללה, בהשקעה של מיליארדי דולרים. התוכנית האמריקאית תצטרך לשאוף להביא לחסותה של המדינה הלבנונית את השיעים, שמהווים לפי הערכות, את המיעוט הגדול במדינה עם כ-40 אחוזים מהאוכלוסייה (לעומת הסונים שהם כ-30 אחוזים והנוצרים – 25 אחוזים).

המערך האמריקאי המתחרה יצטרך להציע שירותי רפואה, חינוך, פיננסים, צדקה ועוד, כדי לנתק את התלות הכלכלית של השיעים בחיזבאללה. ממשלת לבנון מצדה תצטרך לפעול כדי לשכנע את השיעים שהם יהיו בטוחים גם ללא נשקו של חיזבאללה. המראות הקשים מהאלימות העדתית בסוריה חידדו בקרב השיעים את הצורך בכוח חמוש, במיוחד בצל הסכנה שתרחף מעל ראשם אם יצטיירו כחלשים במיוחד. בשל כך, ספק אם משימה זו של הממשלה הלבנונית אפשרית.

ואולם, ייתכן שבעזרת סיוע אמריקאי כלכלי ופוליטי, תוכל המדינה הלבנונית לשכנע את השיעים להסתפק בנשק קל, ולוותר על יכולת טילית. לשם כך, תצטרך ארה"ב לחזק את מתנגדי חיזבאללה בקרב השיעים בלבנון, כדי שיכרסמו בכוחו ובהשפעתו של חיזבאללה בעדה. ישראל תצטרך להמשיך ולפעול בדרכים קינטיות ואחרות כדי להבטיח את מניעת שיקומו הצבאי והכלכלי של חיזבאללה.

האם חיזבאללה יסכים לוותר על הנשק מרצונו החופשי?

בעוד ששאר הארגונים החמושים בלבנון התפרקו בהסכם טאיף (1989), חיזבאללה נותר חמוש, בטענה שהוא זקוק לנשק כדי להיאבק בישראל. כך הצליח חיזבאללה להיאבק מאז לא רק נגד ישראל אלא גם במתנגדיו מבית, ולבצע חיסולים פוליטיים שיטתיים, שהבולט שבהם היה חיסול ראש הממשלה לשעבר, רפיק אל-חרירי, ב-2005.

חיזבאללה הגיע לשיא לאחר שכפה על צה"ל לסגת מדרום לבנון במאי 2000, ומאז הפך לריבון בלבנון, כשהוא מאפיל בכוחו על המדינה הלבנונית בזכות סוד כוחו וקיומו – הנשק. הגם שכעת חיזבאללה מצוי בתקופת ביניים, שבה הוא מנסה לשקם את עצמו ולהמציא את עצמו מחדש, הארגון לא ויתר על חזונו לקדם את התחייה השיעית בלבנון, תוך מחויבות לשליט חכם ההלכה באיראן, וכחלק מכך להמשיך את המאבק להשמדת ישראל.

טבח הדרוזים על ידי חמושים בדואים וכוחות משטר אל-שראע הסורי במחוז סוידא, חיזק את המוטיבציה של חיזבאללה להישאר חמוש. חיזבאללה מבין שהעדוה האחרות בלבנון, ובראשן

הנוצרים והסונים, מי שנרדפו על ידו בעשורים האחרונים, ירצו לנקום בו ובתומכיו אם ישדר חולשה כרונית. בתודעה השיעית-לבנונית נצרבה ההבנה שלפיה אסור לשיעים לחזור לעידן שבו היו נרדפים במשך מאות שנים, כולל תחת המדינה הלבנונית המודרנית (עד הקמת אמ"ל ב-1975 וחיזבאללה ב-1982), ובהתאם לכך נמצאו בתחתית הסולם החברתי, הכלכלי והפוליטי במדינה.

בנוסף, חיזבאללה נותר נאמן לאיראן, ובנאומיו השונים נעים קאסם מבטא את חזונו לחדש בעתיד את המאבק המזוין נגד ישראל. בהקשר הרחב יותר, איראן זקוקה לנשקו של חיזבאללה, ותשאף לשקמו כדי לחדש את כוחה האזורי. כפי שהתבטא בקריאת נעים קאסם (22 ביולי) למדינות המוסלמיות להפסיק את תהליך הנורמליזציה עם ישראל, זקוקה איראן לחיזבאללה ככוח חזק גם בהקשר הפוליטי, כדי למנוע מממשל טראמפ להרחיב את "הסכמי אברהם". אין תמה אפוא שנעים קאסם דחה (30 ביולי) את דרישת הפירוז, בטענה כי למדינה הלבנונית אין זכות לדרוש מחיזבאללה לוותר על נשקו בתנאים הנוכחיים, כאשר היא אינה מסוגלת להרתיע את ישראל.

האנליסט האיראני עמאד אבשנאס, אחד התועמלנים הראשיים של המשטר האיראני בתקשורת הבינלאומית, העלה טענה דומה במאמרו (3 באוגוסט), המשקפת את הגיבוי שאיראן מעניקה לחיזבאללה בסוגיה זו. עם זאת, נראה כי טהראן מנסה להימנע מהתערבות פומבית במחלוקת של חיזבאללה עם ממשלת לבנון, מחשש לפגיעה בארגון. זאת, במיוחד לאור הצעד החרגי שנקט משרד החוץ הלבנוני באפריל 2025, כאשר נזף בשגריר איראן בביירות, מג'יבא אמאני, בעקבות הצהרתו כי הקריאה לפרז את חיזבאללה מנשק היא מזימה בהובלה אמריקאית.

סיכום

חיזבאללה רואה בכוח המזוין את סוד קיומו, וצפוי לדחות את הלחצים לפירוקו מנשק. לצד המאמץ האמריקאי והלבנוני לפרק את חיזבאללה מנשק, דרושה השקעה כלכלית משמעותית מצד ארה"ב. זו צריכה להתפרס על זמן נרחב, כדי לקזז את ההשפעה האיראנית בלבנון, שקודמה במשך ארבעה וחצי העשורים האחרונים.

במקביל, על ארה"ב לחזק את מתנגדי חיזבאללה, כדי לתרגם את ההשקעה הכלכלית לזירה הפוליטית במדינה. ישראל צריכה להמשיך את סיכול מאמצי חיזבאללה לצמוח מחדש ולהתבסס כלכלית. לצד זאת, עליה לשמש שחקן מפתח בגיבוש תוכנית אסטרטגית ארוכת טווח להחלשת חיזבאללה, ולקדמה בשיתוף פעולה עם ממשל טראמפ והמדינה הלבנונית. שאיפת שלושת הצדדים צריכה להיות ערעור משמעותי של מעמד חיזבאללה בקרב בסיסו החברתי, כדי להחליש הן את כוחו הפוליטי והן את בניין הכוח שלו, מכיוון שהעדה השיעית היא ספקית כוח האדם של הארגון.

סוגיית הנשק של חיזבאללה היא עניין מרכזי שסוחף את הזירה הפוליטית והחברתית בלבנון, ועומד גם במוקד המדיניות האמריקאית בלבנון. נראה שהתקופה הקרובה תעיד על הכיוון אליו צועדת לבנון בהקשר הזה, עובדה שמחדדת את הצורך בעיצוב אסטרטגיה מגובשת ונחרצת מצד ארה"ב וישראל.

הכותב הוא חוקר איראן וחיזבאללה במכון משגב לביטחון לאומי ואסטרטגיה ציונית.